LEXIKÁLNÍ SLABINY ČESKÝCH STUDENTŮ PŘI STUDIU HOSPODÁŘSKÉ NĚMČINY

Věra Höppnerová*

Abstract

LEXICAL PITFALLS OF BUSINESS GERMAN

This study is focused on interference-related errors in economics students' written papers. These errors are caused mostly by the differently structured non-linguistic reality, which results in asymmetries of language signs. Mistakes occur particularly in polysemous words, words with different semantic ability to combine, fixed phrases, and prepositional phrases. Concerning foreign words, interference-related errors arise from their asymmetric occurrence in the mother and the target languages, and also from their different meanings in both languages. Although learning German may be facilitated by the knowledge of English, Czech students often make mistakes in German under the influence of English. Homographs in particular tempt students to identify German words written in the same or a similar way, but are semantically different, with English words and their meanings. The reason for these errors may be confusing similar-sounding words in the two languages, or possibly their semantic similarities.

Keywords: interference-related errors, business German, influence of English

JEL Classification: Z19

Úvodem

V písemných projevech studentů ekonomie, týkajících se výlučně hospodářské problematiky, se opakovaně setkáváme s určitými lexikálními chybami. Cílem tohoto článku je tyto chyby shrnout, komentovat a analyzovat, aby se tak zabránilo jejich budoucímu opakování.

Chybová lingvistika chápe chybu jako odchylku od systému, kodifikované normy či úzu daného jazyka. I když jsou tyto odchylky indikátorem neúspěchu při studiu cizího jazyka, patří k zákonitým průvodním jevům procesu učení. Komunikativně orientovaná výuka cizím jazykům se vyznačuje relativně velkou tolerancí vůči chybám. Za kritérium jejich závažnosti je obvykle považována míra narušení komunikace. Mnoho chyb, které pociťujeme jako hrubé a elementární (*wir brauchen einen + Jurist*, *wir + öffnen ein Konto bei der Bank*, *sie sind + schuldig an der Umweltverschmutzung*) však v zásadě komunikaci nenarušuje, sdělení je i nadále srozumitelné a tyto chyby by tak bylo možno tolerovat.

Tento postoj nepovažujeme v podmínkách vysokoškolské výuky odborného jazyka za oprávněný, a to z těchto důvodů:

* Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů (e-mail: vera.hoppnerova@vse.cz).

1. Jazyková úroveň absolventů vysoké školy by se měla vyznačovat solidní mírou korektnosti, kultivovanosti i rozmanitostí výrazových prostředků. U přijímacích pohovorů je v zahraničních firmách kladen nemalý důraz na jazykovou úroveň uchazečů.
2. Moderní vyučovací metody na středních školách, možnosti cestování a přístupnost zahraničních médií ovlivňují mírně se zlepšující úroveň jazykových znalostí vysokoškoláků, takže na ně mohou být kladeny vyšší požadavky než pouhé dorozumění se za každou cenu bez ohledu na koncovky, slovosled a správnou volbu slov.

Lexikální chyby (např. zaměňování *die Zahl – die Nummer, die Umwelt – das Umfeld*) ruší komunikaci mnohem více než chyby gramatické. Jsou připisovány působení interference, ke které dochází ve všech jazykových úrovních (morfologické, syntaktické, grafické, stylistické aj.). J. Juhász (1970, 9) rozumí interferenci porušování jazykové normy vlivem jiných prvků, popř. proces tohoto ovlivňování, a rozlišuje interlingvální a intralingvální interferenci. Při interlingvální interferenci se přenášejí znaky mateřského (nebo jiného) jazyka do jazyka cílového, jehož fonémy, struktura, valence, sémantická kongruence, způsob užívání slov aj. se od mateřského jazyka zcela nebo částečně liší.

Při intralingvální interferenci vytváří studující podle vzorů cizího jazyka nesprávné analogické tvary bez ohledu na výjimky a odchylky (*sie + gaben uns die Dokumente über, die geschmuggelten Waren wurden + beschlagnahmt*). Diferencuje i tam, kde žádné rozdíly nejsou (Nickel 1972, 315).

1. Výzkum lexikálních chyb českých studentů

Tvrdošíjnými lexikálními chybami v písemných a ústních projevech českých studentů hospodářské němčiny se zabývají v řadě článků Amelung, Antoňová, Kernerová a Klein (2000–2001, č. 44, 61–63, 95–97, 133–137, 164–165; č. 45, 24–26, 60–62). Zjišťují 36 případů zaměňování slov, přičemž jde jak o odbornou slovní zásobu (*herstellen – erzeugen – produzieren*), tak i slova obecného jazyka (*jmdn. heiraten – verheiratet sein mit jmdm.*). Významy zaměňovaných slov jsou vysvětleny a ilustrovány vhodnými příklady. Přitom se uvádí rozdíly nejen mezi dvěma, ale většinou mezi více slovy (*ändern – verändern – wechseln – tauschen – umtauschen – austauschen*), což ovšem pochopení sémantických rozdílů poněkud ztěžuje. Po tomto rozboru, vycházejícímu z dlouholetých zkušeností autorek s chybnými projevy, následují doplňovací a překladová cvičení s klíčem.

Na tyto výzkumy navazuje J. Kernerová (2014, 81–87), zabývající se některými příčinami lexikálních chyb studentů hospodářské němčiny. Podtrhuje důležitost komparativního přístupu ve výuce, který umožňuje efektivnější potírání interlingválních chyb. Zatímco tyto výzkumy zahrnují jak chyby v odborném, tak i obecném jazyce, soustřeďuje se Höppnerová (1996, 14–22) především na působení interlingvální interference v hospodářské němčině studentů ekonomie. Zkoumá jejich vliv v rovině gramatické, slovotvorné, lexikální, frazeologické a stylistické.

Výlučně lexikálním chybám je věnován i další její příspěvek (2005, 44–48). Podíl lexikálních chyb způsobených vlivem interference mateřského jazyka je zde vyčíslen 44 % (Podhájská; 2003 uvádí u obecného jazyka podíl 50 %). Aby se u studujících vytvořil cit pro správnou volbu slova, doporučuje Höppnerová nacvičovat interferenci ohrožené

výrazy v typických spojeních a obratech (*Angebot und Nachfrage, Maßnahmen treffen*). Pro nácvik se doporučují zejména cvičení substituční a překladová i opravy chybných vět z písemných prací studentů.

V posledních letech se věnuje stále více pozornosti vlivu angličtiny při studiu němčiny, neboť se angličtina v České republice vyučuje většinou jako první jazyk. Vedle výzkumu na základních školách a v nižších třídách gymnázií (Andrášová, 2013–2014, 9–17) jsou to především Kalousková / Musilová (2011, 74–78), které komentují gramatické, lexikální a ortografické chyby studentů ekonomie. Jejich rozbor je základem učebnice *Němčina po angličtině*, která má za cíl tyto chyby odstranit.

Vliv angličtiny při studiu hospodářské němčiny zkoumá rovněž Höppnerová (2012, 127 – 134). Sleduje působení angličtiny v různých jazykových rovinách a dokládá ho četnými příklady. Zjišťuje souvislost mezi úrovní znalostí němčiny a intenzitou interference angličtiny, která je však mnohem slabší než interference mateřského jazyka. Transfer angličtiny je přes četné interferenční chyby hodnocen celkově kladně a doporučuje se ho ve výuce využít.

Náš výzkum lexikálních chyb studentů hospodářské němčiny tedy může navázat na četné předchozí práce. Radikální hospodářsko-politické změny posledních dvou desetiletí však našly svůj odraz i ve výuce, zejména v probíraných tématech (tržní hospodářství, globalizace, evropská integrace, podnikání, reklama atd.). Osvojení zcela nové odborné slovní zásoby bylo provázáno četnými interferenčními chybami. Podchyceny byly pouze chyby opakující se vícekrát. Vedle správného výrazu je uváděn výraz chybný, označený + a chyba je zdůvodněna. Veškeré chybné věty jsou převzaty z písemných prací studentů.

2. Zdroje interferenčních chyb

Nejdůležitějším zdrojem zjištěných interferenčních chyb bylo 284 esejí na hospodářská témata u bakalářských zkoušek z předmětu hospodářská němčina, dále obchodní dopisy, odborné překlady a eseje studentů státnicového kurzu vedlejší specializace komerční jazyky. Jazyková úroveň studentů odpovídala stupni B2 až C1 Evropského referenčního rámce.

Byla zvolena tato metoda: Interferenční chyby byly shromažďovány v průběhu čtyř semestrů 2012–2014. Přitom bylo dbáno na to, aby práce pocházely od studentů různých vyučujících. Učitel ovlivňuje do určité míry jazykovou úroveň studentů a tím i výskyt chyb. Chyby byly lingvisticky komentovány a analyzovány podle příčin jejich vzniku. Byly podchyceny v první řadě chyby způsobené vlivem mateřštiny. Nebyly zohledněny ty chyby, jejichž příčinou je jednoznačně nedostatečné osvojení slovní zásoby. Zvláštní kapitola je věnována interferenci angličtiny, která je u velké části studentů prvním cizím jazykem. U některých chyb je obtížné oddělit slovní zásobu a gramatiku, neboť je volba správného slova závislá na znalosti mluvnických pravidel.

3. Příčiny interlingválních chyb

Působení interlingvální interference je na lexikální úrovni zvláště silné. Její příčinou je rozdílné strukturování mimojazykové skutečnosti, projevující se v asymetrii jazykových znaků (Veselý, 1983, 20). Odpovídá-li jednomu slovu v mateřském jazyce více slov v jazyce cizím, jde o sémantickou divergenci (*poptávka – die Anfrage, die Nachfrage*), v opačném případě o sémantickou konvergenci (*viel – mnoho, mnohem, verfolgen*

– *sledovat, pronásledovat*). Zatímco má studující v prvním případě problémy se správnou volbou slova, snaží se ve druhém případě opět přiřadit každému slovu v mateřštině zvláštní ekvivalent v jazyce cílovém.

Asymetrie jazykových znaků se projevuje zvláště významně u polysémantických slov, u sémantické pojitelnosti slov, u pevných slovních spojení, u pevných předložkových vazeb, u cizích slov i u paronymie (zaměňování foneticky nebo významově podobných slov).

3.1 Polysémantická slova

Polysémantická slova v češtině, mající v němčině více ekvivalentů, jsou zvláště častým zdrojem interferenčních chyb. Studující si většinou nejprve vštípí častěji se vyskytující ekvivalent polysémantického slova a používá ho pak i pro jeho ostatní ekvivalenty bez ohledu na různý kontext. Zaměňují se substantiva **místo** (*der Platz* /z. B. Markt-, Sport-, Sitzplatz/ x *der Ort* /Wohn-, Stand-, Tatort/), **obchod** (*das Geschäft* /der Laden; der Geschäftsfall/ x *der Handel* /ein Wirtschaftszweig; Warenkauf und Verkauf/). S tím souvisí i zaměňování kompozit **obchodní partner** (*der Geschäftspartner* /eine Firma/ x *der Handelspartner* /ein Land/ nebo +das Geschäftsregister místo *das Handelsregister*). Dále to jsou **obyvatel** (*der Einwohner* x *der Bewohner* /eines Hauses, einer Insel/), **podnikání** (*das Unternehmen* /das Vorhaben/ x *unternehmerische Tätigkeit* /wirtschaftliche Aktivität/), **poptávka** (*die Anfrage* /eine schriftliche oder telefonische Bitte um Auskunft/ x *die Nachfrage*), **potíže** (*Schwierigkeiten* x *Beschwerden* /körperliche Strapazen und Leiden; Klagen/), **spolupráce** (*die Zusammenarbeit* /die Kooperation/ x *die Mitarbeit* /aktive Teilnahme, Hilfe/), **televize** (*das Fernsehen* /ein Medium/ x *der Fernseher* /das Fernsehgerät/), **vstup do EU** (*der EU-Beitritt* /der Beitritt zur EU x *der Eintritt* /das Eintreten in einen Raum; der Zugang, das Eintrittsgeld/), **zpráva** (*die Nachricht* /kurze Mitteilung/ x *der Bericht* /ausführliche Mitteilung/).

Z polysémantických sloves jsou to především:

odpovídat (*antworten* x *entsprechen* /übereinstimmen/, **podnikat** (*unternehmen* /einen Ausflug/ x *unternehmerisch tätig sein* /wirtschaftliche Aktivität entwickeln/), **představovat** (*vorstellen* /präsentieren, vorführen/ x *darstellen* /verkörpern, abbilden, sein/), **trvat** (*dauern* x *bestehen auf etwas*), **vystavovat** (*ausstellen* /im Schaufenster, auf einer Ausstellung/ x *aussetzen* /der Wirkung von etwas/).

Z jiných slovních druhů lze uvést: **moc** (*viel* /bezeichnet Quantität/ x *sehr* /bezeichnet Intensität/), **pár** (*ein Paar* /zwei/ x *ein paar* /einige/), **současný** (*gleichzeitig* /parallel, zur gleichen Zeit/ x *gegenwärtig* /in der Gegenwart geschehend/). Interference se ovšem vyskytuje nejen u autosémantik (plnovýznamových slov), ale i u synsémantik (slov bez plného lexikálního významu, u nichž převládá gramatická funkce, jako jsou předložky nebo spojky).

Zaměňují se především ekvivalenty **aby** (*dass, damit*), **až** (*erst, bis*), **během** (*während, binnen*), **když** (*wenn, als, nachdem*), **mezi** (*unter, zwischen, zu*), **mimo** (*außer, außerhalb*), **od** (*seit, von, ab*), **podle** (*nach, laut*) a **z** (*von, aus*). Protože však tyto jevy spadají tradičně do oblasti gramatiky, nebudeme se jimi blíže zabývat.

3.2 Sémantická pojitelnost

Zatímco u polysémantických slov vede k chybám různý významový rozsah slov v obou jazycích, je to u četných německých sloves jejich odlišná pojitelnost. Setkáváme se s ní u sloves **chovat se** (*sich benehmen* /gute oder schlechte Umgangsformen haben/ x *sich verhalten* /reagieren, Stellung einnehmen/), **odstranit** (*beseitigen* /liquidieren/ x *abschaffen* /die Gültigkeit aufheben/), **opravit** (*reparieren* /etwas Kaputtes/, *renovieren* /Gebäude, Räume/, *korrigieren* /etwas Fehlerhaftes/), **otevřít** (*öffnen* /etwas Geschlossenes aufmachen/ x *eröffnen* /der Öffentlichkeit zugänglich machen/), **pěstovat** (*anbauen* /Agrarprodukte auf den Feldern/ x *züchten* /Tiere, Pflanzen durch Auswahl, Kreuzung/ x *treiben* /sich mit etwas befassen, auch zu Erwerbszwecken/), **poznat** (*erkennen* /etwas Bekanntes/ x *kennenlernen* /sich bekannt machen/), **přijmout** (*annehmen* /das Angebotene/ x *aufnehmen* /unterbringen, begrüßen/), **půjčit si** (*sich leihen* x *sich borgen* /von Privatpersonen/), **rozšířit** (*erweitern* /um etwas vergrößern/ x *verbreiten* /etwas in einem weiten Umkreis/), **setkat se** (*sich treffen* /vor allem mit Personen/ x *sich begegnen* /meist zufällig/), **tvořit** (*bilden* /darstellen, formen/ x *schaffen* /materielle oder geistige Werte/), **vést** (*leiten* /leitende Tätigkeit ausüben/ x *führen* /führende Stellung einnehmen, begleiten durch etwas/), **vydávat** (*ausgeben* /Geld/ x *erlassen* /Gesetze/), **založit** (*gründen* /eine Firma/ x *anlegen* /einen Park/), **získat** (*gewinnen* /neue Kunden/ x *bekommen* /eine Ausbildung/, *sich beschaffen* /das Kapital bei der Bank/).

U ostatních slovních druhů byla odlišná pojitelnost zjištěna vzácně. Zdrojem chyb u substantiv je především polysémie. Pojitelnost hraje roli u substantiv **konkurence** (*die Konkurrenz* /die Konkurrenten/ x *der Wettbewerb* /Kampf um Marktanteile/), **prostředí** (*die Umwelt* /životní prostředí/ x *das unternehmerische Umfeld* /podnikatelské prostředí/), adjektiva **slavný** (*berühmt* x *ruhmreich* /Vergangenheit/), **zodpovědný** (*verantwortungsvoll* /mit Verantwortung verbunden/ x *verantwortlich* /für etwas/). Potíže působí rovněž rozlišování vazby „na základě“: *auf der Grundlage* /von Angebot und Nachfrage/ a *auf Grund* /Ihrer Bestellung/= in Bezug, obrat obchodní korespondence.

Zatímco se významy polysémantických slov značně liší (viz německé ekvivalenty českých sloves odpovídat, trvat nebo vystavovat), mají ekvivalentní německá slovesa s odlišnou pojitelností některé sémy (významové příznaky) společné (viz *erkennen* – *kennenlernen*, *leiten* – *führen*, *leihen* – *borgen*).

3.3 Pevná slovní spojení

Pevná slovní spojení jsou lexikalizovaná, syntakticky a sémanticky pevné obraty. K interferenčním chybám v této rovině dochází proto, že nejsou tyto obraty do cílového jazyka překládány jako celek, ale studující nahrazuje jednotlivé prvky spojení doslovným překladem z mateřštiny. Nejvíce chyb bylo zjištěno u verbonominálních vazeb:

Beim Aufnahmegespräch wurden dem Bewerber mehrere Fragen +gelegt (místo gestellt).

Der Chef + macht alle Entscheidungen allein (místo trifft).

Er nimmt auf seine Mitarbeiter keine + Hinsicht (místo Rücksicht).

Diese Arbeit + nimmt viel Zeit (místo nimmt viel Zeit in Anspruch).

Unser Lkw + ist Ihnen zur Verfügung (místo steht).
Sie + geben uns ihr Lager zur Verfügung (místo stellen).
Welche Maßnahmen werden Sie + tun? (místo treffen / ergreifen).
Der Tourismus + hat heute eine bedeutende Rolle (místo spielt).
Wir müssen die ganze Angelegenheit in Ordnung + geben /+ führen (místo bringen).
Man muss viele Annoncen in die Zeitung + geben (místo setzen).

Sem patří i pevné předložkové vazby (frazologizmy / syntagmata) (Fleischer, 1982, 144), jejichž jednotlivé prvky studující rovněž nahrazují prvky mateřského jazyka:

in erster + Reihe (místo Linie), + an der Seite (místo auf), + aus diesem Gesichtspunkt (místo von diesem Gesichtspunkt aus).

3.4 Předložkové vazby

U této skupiny interferenčních chyb jde o nesprávné vyjadřování dvou předložek v němčině.

Je to nejprve předložka **für**, vyjadřující účel nebo **určení**. Pod vlivem mateřštiny je chybně překládána předložkou **auf** (na):

finanzielle Mittel für die Werbung, Kosten für die Modernisierung, die Garantie für jedes Fahrzeug, die Lizenz für die Aluminiumherstellung, der Beitrag für Renovierung, Geld für soziale Zwecke.

Für může vyjadřovat i **časové určení**:

ein Vertrag für das kommende Jahr, die Richtlinien für die Zukunft, für die Zeit vom ... bis zum ...

nebo **institutionální zaměření**, vyjadřované v češtině genitivem:

Ministerium für Finanzen / Außenhandel ministerstvo financí / zahraničního obchodu, Geschäft für Haushaltswaren prodejná domácích potřeb, Verkaufsstelle für Keramik prodejná keramiky.

Jiný komplex chyb souvisí s předložkou **von**, nahrazovanou vlivem mateřštiny chybně předložkou **aus** (z):

einige von unseren Einnahmen, von 32 Millionen Arbeitnehmern arbeiten 6 % Teilzeit, viele von ihnen waren früher arbeitslos, von seinem Gehalt geht die Hälfte auf die Miete.

Vlivem interlingvální interference se **von** v atributivních číselných údajích často vynechává:

eine Garantie + 12 Monate (místo von 12 Monaten),

bei Abnahme + mindestens 100 Stück (místo von mindestens 100 Stück).

3.5 Cizí slova

Cizí slova – slova přejatá z cizích jazyků, jejichž cizí původ je stále ještě pocíťován – jsou při studiu jazyků velkou pomocí, protože je cizinec zná již z mateřského jazyka. Ponechejme stranou různá úskalí cizích slov v jiných jazykových rovinách (rozdíly

ve výslovnosti, pravopisu či rodě) a soustředíme se na asymetrii jejich užívání v obou jazycích, ze které vyplývají četné interferenční chyby. Jde zejména o tyto druhy asymetrie:

3.5.1

Cizímu slovu v češtině odpovídá **domácí slovo v němčině**. Existence cizího slova v češtině sugeruje studujícímu přesvědčení, že v němčině existuje stejné cizí slovo ve stejném významu. K těmto chybám dochází především v těchto případech:

administrativa – *die Verwaltung*, **anketa** – *die Befragung / die Umfrage*, **grant** – *die Projektförderung*, **komodita** – *die Handelsware, die Handelsartikel*, **kvalitní** – *hochwertig*, **propagace výrobků** – *die Produktwerbung*, **rekreace** – *die Erholung*, **rekvalifikace** – *die Umschulung* (místo +Rekreation, +Grant, +Kommodität atd.).

3.5.2

Domácímu slovu v češtině odpovídá **cizí slovo v němčině**: **nemovitosti** – *Immobilien*, **schodek platební bilance** – *das Defizit der Zahlungsbilanz*, **pružně reagovat** – *flexibel reagieren*, **průhledné účetnictví** – *transparente Buchhaltung*, **očíslovat** – *nummerieren*, **působit na trhu** – *auf dem Markt agieren*, **zaujímat místo** – *auf einem Platz rangieren* místo + Liegenschaften, + Stufe der Handelsbilanz, + beweglich reagieren atd.

Některá polysémantická slova mají více ekvivalentů v němčině, z nichž jeden je cizí slovo. Oba ekvivalenty jsou však zaměňovány: **nástroj** – *das Werkzeug*, ale *finanzielles / ökonomisches Instrument*, **objem** – *der Umfang*, ale *das Volumen* der Investitionen, das Außenhandelsvolumen.

3.5.3

V obou jazycích si odpovídají **různá cizí slova**:

trasa metra – *die U-Bahnlinie / die Metrolinie*, **obchodní operace** – *Formen / Methoden der Handelstätigkeit*.

3.5.4

Cizí slova mají v obou jazycích **různou významovou strukturu**. V těchto případech má polysémantické slovo více ekvivalentů v druhém jazyce:

konkurz – *der Konkurs* (die Zahlungsunfähigkeit), ale *die Ausschreibung* einer freien Stelle, *das Auswahlverfahren*,

brigáda – *die Brigade* (größere Truppenabteilung bei der Armee), ale *der Job* (vorübergehende Beschäftigung), **chodit na brigádu** – *jobben*,

praxe – *die Praxis* (die Zahnarztpraxis, die Anwaltspraxis), ale *das Praktikum* (Studenten-, Austausch-, Auslandspraktikum).

Ojedinele dochází k překrývání významu, tj. významy se v obou jazycích kryjí jen částečně:

dealer – der Dealer označuje v němčině *Drogen-* nebo *Börsendealer*, v češtině obchodního zástupce či prodejce (*der Handelsvertreter, der Handelsvermittler*).

Uvedené příklady ukazují, že u cizích slov existuje řada asymetrií, které způsobují interferenční chyby a narušují komunikaci.

3.6 Interference angličtiny

Dlouhou dobu se výzkum interference zaměřoval výlučně na vliv mateřštiny. Na českých školách se však většina žáků učí jako první cizí jazyk angličtinu. Němčina je tak jako druhý cizí jazyk neustále vystavována i vlivu angličtiny. Na lexikální úrovni je působení angličtiny zvláště silné, neboť je němčina stejně jako angličtiny germánský jazyk a četná slova jsou identická nebo si jsou podobná (economy – ökonomie, price – Preis, product – Produkt, free – frei, local – lokal, cost – kosten). Blíže o tom viz Kalousková, Musilová (2011, 74–78). Celkově hraje angličtina při osvojování němčiny pozitivní roli, neboť lexikální i gramatická příbuznost může studium němčiny usnadnit. Ani z hlediska komunikace nelze používání anglicizmů jednoznačně odmítnout, neboť si ekvivalenty v obou jazycích nejsou příliš vzdálené, jak ukazují tyto lexikální chyby:

Meine besonderen Kenntnisse: Russisch für + Beginner (místo Anfänger).
Die Touristen kommen + often hierher (místo oft).

To se týká i nesprávně užívaných zeměpisných jmen:

Ich wohne nicht weit von + Prague. In den Ferien war ich in + Poland und + Norway.
Die Amerikaner wollen + Europe kennenlernen. Wir haben Geschäftspartner in + Switzerland. Er war mehrmals dienstlich in + Hungary.

3.6.1

Zvláštní skupinu chyb tvoří **homografy**, tj. slova, která se v obou jazycích píší stejně nebo podobně, výslovností se ale mohou lišit a mají především různý význam. Jejich grafická podobnost svádí studujícího k tomu, aby příslušná německá a anglická slova ztotožňoval i významově:

Der Kunde hat sich hier nicht mehr + geschaut (místo gezeigt).
(to show je zaměněno s schauen)

Zu dem Supermarkt kann man mit dem Bus + gehen (místo fahren).
(to go – gehen)

Sie wurden +by dem Direktor informiert (místo von).
(by – bei)

Die Konkurrenz ist heute zu + strong (místo stark).
(strong – streng)

Die Passagiere wurden + bevor dem Flug kontrolliert (místo vor).
(before – bevor)

Zur Zeit hat die Firma keine + seriösen Probleme (místo ernsthaften).
(serious – seriös)

Die stärker werdende Krone + meint (místo bedeutet), *dass die Exporte teurer werden.*
(to mean – meinen)

In der letzten Zeit wurde hier viel + gebildet (místo gebaut).
(to build – bilden)

Man muss Sport treiben, um + slimm zu bleiben (místo schlank).
 (slimm – schlimm)
Die Firma hat eine Tochtergesellschaft +also in Berlin (místo auch).
 (also /také/ -also /tedy/)
+Durch die kommunistische Ära stagnierte die Wirtschaft (místo in der).
 (through – durch)
Prag ist ein + populäres Ziel ausländischer Touristen (místo beliebtes).
 (popular – populär)
Man hat mir + eine Position als Empfangschef angeboten (místo Stelle).
 (position – die Position)

3.6.2

Zatímco způsobila u předchozí skupiny chybu grafická podoba anglického a německého slova, je to v následujících případech polysémie anglického slova. Studující se domnívá, že má německé slovo všechny významy jako slovo anglické:

Die Leute + verbrauchen in den Supermärkten viel Zeit (místo verbringen).
Für diese Erzeugnisse haben wir viel Geld + verbraucht (místo ausgegeben).
 (to spend – 1. verbringen, 2. ausgeben)
Leider haben wir die richtige Zeit + verloren (místo verpasst).
Was haben Sie Neues + gewissen / + gewusst/ + erkannt/ + kennengelernt? (místo erfahren)
 (to know – 1. wissen, 2. kennen, 3. kennenlernen)

3.6.3

I u pevných spojení dochází k interferenčním chybám, které jsou způsobeny doslovným překladem anglických vazeb:

Die Reklamationen müssen + in der richtigen Zeit erledigt werden
 (místo rechtzeitig).
Entschuldigen Sie, + ich bin zu spät (místo dass ich zu spät komme). (I am late)
Sie denken, dass so etwas nicht möglich ist, aber +Sie sind nicht richtig (místo Sie haben nicht recht). (You are not right)

3.6.4

Jména národů se v němčině tvoří různým způsobem. Jsou to např. slabě skloňovaná substantiva, odvozeniny různými sufixy aj. Studující obchází tyto potíže tím, že tvoří jména národů podle anglického vzoru:

Die Firma schafft Arbeitsplätze für +tschechische Leute.
+ Die österreichischen Leute protestieren gegen Temelín.
+ Die deutschen Leute müssen oft weit wegen der Arbeit pendeln.

Některé doslovné překlady anglických obrátů již v němčině zdomácněly: *one more – einmal mehr, it doesn't make sense – das macht keinen Sinn, to be in the same boat – im gleichen Boot sitzen*. Jindy došlo k převzetí významu anglického slova: *Rotes Licht meint Halt!* (= bedeutet), *den Markt kontrollieren* (= beherrschen, beeinflussen) nebo *Haben Sie Ihren Erfolg schon realisiert?* (Sind Sie sich schon Ihres Erfolges bewusst?)

4. Paronymie

Častou chybou i u pokročilých studujících, mnohdy i ve státnicových kurzech hospodářské němčiny, je zaměňování foneticky nebo významově podobných slov. Vedle nedostatku kontrastu však může hrát roli i nedostatečné soustředění, nepozornost nebo jednoduše špatné osvojení slovní zásoby.

4.1 Zaměňování kvůli fonetické podobnosti v němčině

V následujících případech dochází k zaměňování, protože příslušná německá slova znějí podobně (jejich české ekvivalenty znějí odlišně):

Wir werden von der Werbung ständig belastet (místo belästigt).

Diese Risiken muss man + beobachten (místo beachten).

Diese Kohlekraftwerke sind an der Umweltverschmutzung + schuldig (místo schuld).

Die EU-Länder erheben gleiche Zölle + gegen (místo gegenüber Drittländern).

Die Lieferfristen wurden bereits + festgestellt (místo festgelegt).

Wir müssen den Bekanntheitsgrad unserer Firma + steigern (místo steigern).

In der Marktwirtschaft muss die Konkurrenz + gewährt (místo gewährleistet) *sein*.

Das Informationszentrum + fordert (místo fördert) *und berät junge Unternehmer*.

Die EU-Mitgliedschaft + bietet uns viele Vorteile an (místo bietet).

Durch moderne Technologien + senken die Produktionskosten (místo sinken).

4.2 Zaměňování kvůli fonetické podobnosti v obou jazycích

V některých případech je příčinou zaměňování fonetická podobnost v obou jazycích:

In dieser + Gelegenheit müssen Sie sich an den Chef wenden (místo Angelegenheit).

die Gelegenheit – příležitost
die Angelegenheit – záležitost

Es müssen genügend Prospekte + gedrückt werden (místo gedruckt).

drücken – ztisknout, zmáčknout
drucken – vytisknout, tisknout

Ihre Aufträge + versichern uns hohe Beschäftigung (místo sichern).

versichern – pojistit
sichern – zajistit

Diese Maßnahmen + beschädigen die Wirtschaft (místo schaden der Wirtschaft).

beschädigen – poškodit
schaden – škodit

Die + Arbeiter (místo Mitarbeiter) der Marketingabteilung müssen gut geschult werden.

arbeiten – pracovat
mitarbeiten – spolupracovat

Der Arbeitnehmer zahlt ein Drittel der Summe nach + Erhaltung der Rechnung (místo Erhalt).

die Erhaltung – udržení, zachování
der Erhalt – obdržení, udržení

Der Preis ist nicht das +einzelne Kriterium (místo einzige).

einzeln – jednotlivý
einzig – jediný

4.3 Zaměňování kvůli významové podobnosti v obou jazycích

Příčinou zaměňování může být konečně i významová blízkost slov v obou jazycích.

Die +Nummer der Single-Haushalte nimmt zu (místo die Zahl).

die Nummer – číslo (Zimmer, Handy-nummer)

die Zahl – počet, číslice, cifra

Dafür ist + der Führer der Abteilung verantwortlich (místo Leiter).

der Führer – politischer, militärischer
geistiger Führer – vůdce

der Leiter – Betriebs-, Abteilungs-
Kunstleiter – vedoucí

Die Wirtschaft entwickelt sich + immer (místo ständig).

immer – vždy, stále

ständig – stále, neustále

Die Investoren legen bei uns ihr Kapital + ein (místo an).

anlegen – uložit

einlegen – vložit

Im Supermarkt kann man Lebensmittel aus aller Welt + anprobieren (místo probieren).

anprobieren – zkusit si, vyzkoušet

probieren – okusit, ochutnat

Die Marktwirtschaft hat viele Veränderungen + mitgebracht (místo mit sich gebracht).

mitbringen (ein Geschenk) – přinést,
přivést

mit sich bringen – přinášet s sebou

Die Firma hat ihre Preise wieder + gesteigert (místo erhöht).

steigern – zvýšit, stupňovat,

(něco, co je spojeno
s námahou, např.

Gewinn, Produktivität)

erhöhen – zvýšit

Die Umweltverschmutzung ist ständig zu +bemerken (místo zu beobachten).

bemerken – zpozorovat

beobachten – pozorovat

Als Unternehmer muss man seine Stärken + wissen (místo kennen).

wissen – vědět, znát (ein Mittel
wissen)

kennen – znát

Unser Geschäft befindet sich + gerade im Stadtzentrum (místo direkt).

gerade – přímý, rovný

(gerade Linie, sitzen Sie
immer gerade!)

direkt – přímý, bezprostřední
(direkte Steuern, direkte
Verbindung)

Die Auswirkungen der Globalisierung sind +ganz groß
(místo ziemlich / sehr).

ganz – docela, úplně
ziemlich – dost, hodně
(obě slova se zaměřují na základě své zesilovací funkce). Viz k tomu Rinas (2001, 53)

Jak vyplývá z některých příkladů, přispívá k zaměňování slov v důsledku významové podobnosti v některých případech i jejich podobnost fonetická (*anlegen – uložit, einlegen – vložit, immer – vždy, stále, ständig – stále, neustále* aj.).

V úvodu zmíněná intralingvální interference – tvoření nesprávných analogických tvarů bez ohledu na výjimky a odchylky, popř. snaha o hyperkorektnost – se vyskytuje v našem souboru chyb ve srovnání s interferencí interlingvální poměrně zřídka. Mnohem častěji se s ní setkáváme v rovině gramatiky, kde dochází k zaměňování silného a slabého skloňování a časování, rekce sloves, členů aj. nebo v rovině slovtvorby (+ *ein Befragen durchführen* místo *eine Befragung*, + *die Aussterbung von Tierarten* místo *das Aussterben*, + *die Aufeinandertreffung von Angebot und Nachfrage* místo *das Aufeinandertreffen*, + *die Messeteilnehmung* místo *die Messeteilnahme* atd.).

Kompozice jako produktivní způsob tvorby slov vede k tvarům +*Auslandsinvestitionen* (Investitionen im Ausland) místo *ausländische Investitionen* (Investitionen ausländischer Investoren bei uns). (viz Duden Deutsches Universalwörterbuch).

K častěji se vyskytujícím intralingválním chybám v lexikální rovině lze počítat tyto chyby:

Zaměňování významově podobných sloves „*sich etwas überlegen*“ a „*über etwas nachdenken*“, lišících se svou rekcí. Možné je i jejich zařazení do chyb v důsledku polysémie, avšak zde je zaměňována jejich rekce:

Wenn man sich selbstständig machen will, muss man +über viele Sachen überlegen (místo *sich viele Sachen überlegen*) nebo *Vor der Messeteilnahme müssen wir alle Kosten +nachdenken* (místo *über alle Kosten nachdenken*). Často se zaměňuje tranzitivní sloveso *veranstalten* a intrazitivní *stattfinden*, které tvoří trpný rod:

Die bekanntesten Messen +werden in Deutschland stattgefunden (místo *veranstaltet*).

Závěrem ještě dva příklady nesprávného tvoření množného čísla pod vlivem mateřštiny:

+ *Den Werbungen begegnen wir überall* (místo *der Werbung*).

Viele leihen sich Geld und müssen +ihre Schuld lange abzahlen (místo *ihre Schulden*).

Bylo by ovšem chybou přičítat všechny chyby inter- a intralingvální interferenci. Daleko více chyb je zaviněno nedostatečným osvojením cílového jazyka nebo malým zájmem o něj. V takovýchto případech se nejedná o interferenci, ale ignoranci.

Závěr

Předmětem našeho výzkumu byly interferenční chyby v písemných projevech studentů ekonomie. Jejich příčinou je převážně rozdílné strukturování mimojazykové skutečnosti, které má za následek asymetrii jazykových znaků. K chybování dochází zejména

u polysémantických slov, slov s různou sémantickou pojitelností, u pevných spojení a předložkových obrátů. U cizích slov pramení interferenční chyby jednak z jejich asymetrického výskytu v mateřském a cílovém jazyce, jednak z různé významové struktury slov v obou jazycích.

Ačkoliv může angličtina studium němčiny ulehčit, objevují se u českých studentů němčiny ve zvýšené míře též chyby pod vlivem angličtiny. Zvláště homografy svádí k tomu, aby se podobně psaná, ale sémanticky odlišná německá slova ztotožňovala s anglickými slovy i obsahově. Příčinou chyb může být konečně i zaměňování slov, která si jsou v obou jazycích foneticky či významově podobná.

Literatura

- AMELUNG, I.; ANTOŇOVÁ, Ch.; KERNEROVÁ, J.; KLEIN, S. 2001, 2002. Hartnäckige Fehler tschechischer Studenten: In *Cizí jazyky*. 2001, Vol. 44, No. 2, pp. 61–63; No. 3, pp. 95–97; No 4, pp. 135–137; No. 5, pp. 164–165. 2002, Vol. 45, No. 1, pp. 24–26; No 2, pp. 60–62.
- BRAUN, P.; SCHAEDEER, B.; VOLMERT, J. (Hrsg.). 1990. *Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie*. Reihe Germanistische Linguistik: Max Niemayer Verlag Tübingen, 1990.
- DUDEN, 2011. *Deutsches Universalwörterbuch*: Bibliographisches Institut Mannheim, 2011.
- FLEISCHER, W. 1982. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. VEB Bibliographisches Institut: Leipzig, 2011.
- HELBIG, G.; BUSCHA, J. 1984. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Langenscheidt Verlag Enzyklopädie: Leipzig, Berlin, München, 1984.
- HILSCHER, A. a kol. 2003. *Deutsch-tschechisches Fehlerlexikon*, Kvarta: Praha, 2003.
- HÖPPNEROVÁ, V. 2012. Der Einfluss des Englischen beim Erlernen von Deutsch. In *Linguistische Treffen in Wrocław*, Vol. 8. Im Anfang war das Wort I, herausgegeben von Iwona Bartoszwicz / Joanna Szczek / Artur Tworek, 127–134.
- HÖPPNEROVÁ, V. 1995. *Grammatische und lexikalische Schwerpunkte im Unterricht der deutschen Wirtschaftssprache*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1995.
- HÖPPNEROVÁ, V. 2006. *Zrádná slova v němčině*. Praha: Ekopress, 2006.
- JUHÁSZ, J. 1970: *Probleme der Interferenz*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970.
- KALOUSKOVÁ, L.; MUSILOVÁ, I. 2011. Vliv angličtiny na ekonomickou němčinu. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2011, Vol 19, No. 3, pp. 74–78.
- KERNEROVÁ, J. 2011. K některým aspektům lexikálních chyb studentů VŠE. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2011, Vol. 19, No. 4, pp. 81–87.
- NICKEL, G. 1972. *Grundsätzliches zur Fehleranalyse*. Fremdsprachen lehren und erlernen. Texte herausgegeben von Reinhold Freudenstein und Harald Gutschow, R. Riper & Co. Verlag München, 1972.
- RINAS, K. 2001. *Interferenzfehler deutschsprechender Tschechen*. Sborník prací brněnské univerzity. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 39–92 s.
- SCHIPPAN, T. 1992. *Lexikologie der deutschen Sprache*. Tübingen: Max Niemayer Verlag, 1992.
- SIIEBENSCHIN, H. a kol. 2006. *Velký německo-český a Česko-německý slovník*. Praha: Leda, 2006.
- VESELÝ, J. 1983. *Obtížné jevy cizojazyčného lexika*. Einführung in die kontrastive Linguistik von einem Autorenkollektiv unter Leitung von Reinhard Sternemann. VEB Verlag Enzyklopädie: Leipzig, 1983.